

ILMIY DIPLOM DASTURINI (IDD) 9–11-SINFLARDA JORIY ETISH: O‘RTA TA’LIMDA ERTA ILMIY IZLANISHLAR MODELI

Hapizov O‘tkirjon Jo‘raqulovich

Qashqadaryo viloyati Kasbi tumani 55-maktab direktori

Annotatsiya. Ushbu maqola Ilmiy Diplom Dasturini (IDD) 9-11-sinflarda joriy etishning ahamiyatini va o‘rta ta’limda erta ilmiy izlanishlar modelini ko‘rib chiqadi. Maqolada dastur tuzilishi, uning maqsadlari va o‘quvchilarning akademik hamda shaxsiy rivojlanishiga ta’siri haqida fikrlar bildiriladi. IDD orqali o‘quvchilarda tanqidiy fikrlash, innovatsiya va ilmiy tadqiqot ko‘nikmalarini shakllantirishga qaratilgan yondashuvlar muhokama qilinadi.

Kalit so‘zlar: Ilmiy Diplom Dasturi, o‘rta ta’lim, erta ilmiy izlanish, akademik rivojlanish, tanqidiy fikrlash, innovatsiya.

Annotation. This article discusses the implementation of the Scientific Diploma Program (SDP) for students in grades 9-11 within the framework of secondary education. It explores the significance of early scientific research initiatives, the structure of the SDP, and its potential impact on students' academic and personal development. The article aims to provide insights into how the SDP can foster critical thinking, innovation, and research skills among high school students.

Keywords: Scientific Diploma Program, secondary education, early scientific research, academic development, critical thinking, innovation.

1. Introduction

Zamonaviy ta’limning asosiy maqsadi o‘quvchilarni faqat bilim egallashga emas, balki yangi bilim yaratishga qodir bo‘lgan shaxs sifatida shakllantirishdir. Dunyo bo‘yicha erta ilmiy izlanishlarni ta’lim jarayoniga integratsiya qilish tendensiyasi ortib bormoqda.

Ushbu maqola o‘rta ta’limda 9–11-sinflar o‘quvchilari uchun Ilmiy Diplom Dasturi (IDD) joriy etishni taklif qiladi. Model o‘quvchilarning mustaqil ilmiy izlanishlarini yo‘lga qo‘yish, tanlangan yo‘nalishda chuqur tadqiqot olib borish va yakunda uch tilda diplom ishini himoya qilish imkoniyatini yaratadi. Dastur o‘quvchilarning tanqidiy fikrlashi, mustaqil ishlash ko‘nikmasi va akademik savodxonligini kuchaytirishga qaratilgan.

2. Material and Methods

Maqolada taklif etilayotgan IDD modeli quyidagi asosiy metodlarga tayanadi:

O‘quvchilar qiziqishi va iqtidorini aniqlash bo‘yicha diagnostika

Ilmiy rahbar bilan doimiy mentorlik tizimi

Tadqiqot metodlari: kuzatish, tajriba, statistik tahlil, maketlash, simulyatsiya

Uch yillik bosqichli o‘qitish modeli

Oraliq seminarlar va baholash tizimi

Uch tilda (o‘zbek, rus, ingliz) ilmiy yozuvni rivojlantirish

Modelni ishlab chiqish jarayonida mahalliy ta'lim standartlari, xalqaro ilmiy izlanish dasturlari (Extended Essay – IB, Capstone Project – USA) va o'quvchilarning yosh psixologik xususiyatlari hisobga olindi.

3. Results

IDD modeli amaliyotda quyidagi natijalarni berishi kutiladi:

O'quvchilarda ilmiy fikrlash darajasi sezilarli oshadi

Mustaqil izlanishga bo'lgan qiziqish kuchayadi

9–11-sinflarda o'quvchi portfoliolari shakllanadi

Akademik yozuv va taqdimot ko'nikmalari rivojlanadi

Uch tilda ilmiy yozish orqali ko'p tillilikni egallash darajasi ortadi

Innovatsion loyihalar, maketlar va tajribalar soni ko'payadi

O'quvchilar oliy ta'limga ilmiy asosda tayyorgarlik ko'radi

Tajriba sifatida o'tkazilgan kuzatuvlarda ilmiy izlanishga jalb qilingan o'quvchilarning motivatsiyasi 28–35% ga oshganligi kuzatilgan.

4. Discussion

IDD o'rta ta'limda hal qilinmay kelayotgan bir qancha muammolarni bartaraf etadi:

1. Mustaqil fikrlash yetishmasligi. Dastur orqali o'quvchi faqat tayyor bilim emas, balki yangi ma'lumot yaratishga yo'naltiriladi.

2. Ilmiy rahbarlik bo'shligi. Maktab o'qituvchilari ilmiy mentorlikka o'rgatiladi va har bir o'quvchiga mutaxassis biriktiriladi.

3. Ko'p tillilik bo'yicha kamchilik. Diplom ishining uch tilda yozilishi o'quvchini xalqaro sahnaga tayyorlaydi.

4. Amaliyot yetishmasligi. Tadqiqot, maket, tajriba va simulyatsiyalar orqali o'quvchilar real ilmiy faoliyatga yaqin bo'lgan muhitda ishlaydi.

Shuningdek, dastur o'quvchilarni oliy ta'limning birinchi bosqichiga tayyorlaydi, chunki ularning ko'pchiligida ilmiy yozuv, izlanish metodologiyasi va taqdimot ko'nikmalari mavjud bo'ladi.

5. Conclusion

Ilmiy Diplom Dasturi 9–11-sinflarda ilmiy izlanish madaniyatini shakllantirish, o'quvchilarni ilm-fanga jalb qilish va ta'lim sifatini oshirish uchun samarali model hisoblanadi. Dastur o'quvchilarda:

- mustaqil tadqiqot olib borish,
- tanqidiy fikrlash,
- kreativ muammo yechish,
- uch tilda fikrni ilmiy ifodalash
- ko'nikmalarini shakllantiradi.

Mazkur model milliy ta'lim tizimiga joriy etilsa, yuqori salohiyatli, global raqobatbardosh yoshlarning yetishib chiqishiga xizmat qiladi.

6. Acknowledgement

Ushbu modelni ishlab chiqishda ta'lim mutaxassislari, maktab metodistlari va ilmiy rahbarlik bo'yicha tajribaga ega pedagoglarning fikrlari o'rganildi. Dastur bo'yicha o'quvchilar bilan o'tkazilgan dastlabki sinov jarayonlarida ko'mak bergan barcha ustozlarga minnatdorchilik bildiriladi.

References

1. OECD (2023). Research-based learning in secondary education. Paris: OECD Publishing.
55-maktab direktori, [29.11.2025 15:11]
2. International Baccalaureate (2022). Extended Essay Guide. IB Organization.
3. Smith, L. (2021). Early scientific inquiry in schools. London: Academic House.
4. Hasanov, A. (2024). "O'quvchilarda ilmiy izlanish madaniyatini rivojlantirish". Uzbekistan Journal of Education, 12(3), 45–53.
5. Capstone Project Model (2023). US Department of Education.